

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

FORMATION OF THE SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF WOULD-BE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

У статті зосереджено увагу на важливості соціокультурного аспекту у процесі вивчення іноземних мов. На основі аналізу наукових джерел автором розкрито сутність терміну “соціокультурна компетенція” та підкреслено необхідність залучення всіх компонентів соціокультурної компетенції у навчальному процесі. Зазначено, що у структурному плані соціокультурна компетенція є комплексним явищем і включає в себе набір компонентів, які відносяться до різноманітних категорій: лінгвокраїнознавчий, соціально-психологічний, культурологічний компоненти. Стисло описано основні фактори впливу на формування та розвиток соціокультурної компетенції.

Наголошується на доцільності культурологічної спрямованості навчання іноземним мовам. Подальше вивчення запропонованої теми стане корисним у пошуку нових, більш ефективних методів навчання іноземним мовам.

Ключові слова: *компетентність, соціокультурна компетенція, міжкультурна комунікація, культурологічна спрямованість, лінгвістична компетенція.*

In the article attention is paid to the importance of sociocultural aspect in the process of study of foreign languages. On the basis of analysis of scientific sources an author exposes essence of the term “sociocultural competence” and the necessity of usage of all the components for the educational process is underlined. It is marked that in a structural plan sociocultural competence is the complex phenomenon and it includes the set of components from various categories. The basic factors of influence on formation and development of sociocultural competence re briefly described.

An author emphasizes on importance of culturological orientation of study of foreign languages. The further study of the offered theme will become useful at the search of new and more effective methods of teaching of foreign languages.

Key words: *competence, sociocultural competence, cross-cultural communication, culturological orientation, linguistic competence.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися в останні роки в економічному, політичному і культурному житті як всередині країни, так і в галузях міжнародних відносин, істотно розширили функції іноземної мови. З’явилися реальні можливості отримання освіти та роботи за кордоном, просування українських товарів і послуг на світовий ринок, обміну студентами та фахівцями. Внаслідок цього спостерігається тенденція до зростання ролі іноземної мови у всіх сферах життєдіяльності людини в сучасному суспільстві, яка диктує новий підхід до навчання іноземним мовам. Суть даного підходу полягає не тільки в перегляді методики викладання окремих аспектів мовної системи, а й у формуванні нового погляду на місце зарубіжної культури в навчальному процесі.

Спираючись на багаторічний досвід українських і зарубіжних методистів, можна з впевненістю сказати, що навчання іноземній мові на основі ознайомлення студентів з культурою іншої країни є одним з базових принципів навчання цьому предмету. Це означає, що сьогодні потрібно вироблення такої мовної політики області іншомовної освіти, яка була б спрямована на задоволення громадських і особистих потреб людини. А це, в свою чергу, призводить до пошуку інноваційних технологій навчання іноземній мові, що сприяють формуванню у майбутніх учителів іноземної мови соціокультурної компетенції.

Аналіз останніх досліджень. Певні теоретичні доробки в контексті означеної проблеми є. Філософські, психолого-педагогічні, соціально-економічні аспекти соціально-культурної комунікації розглядаються в роботах Г. Е. Афанасьєва, Л. С. Виготського, Н. Б. Воробйової, С. Л. Рубінштейна, В. П. Даниленко та інших. Комунікації, як змістовному боку спілкування, присвячені роботи Г. М. Андреевої, І. А. Зимової, М. І. Лісіна. Провідна роль мови в процесі комунікації обґрунтована В. фон Гумбольдтом і Ф. де Соссюром. Діяльнісний підхід до комунікації представлений в дослідженнях А. Н. Леонтьєва, Л. С. Виготського, Р. О. Якобсона. Проблема змісту навчання іноземним мовам є однією з найважливіших проблем методики, тому основним завданням педагога є оновлення змісту освіти, яка має обов'язково включати соціокультурний компонент.

Актуальність даної роботи зумовлена виявленими протиріччями між: об'ємом іншомовних знань студентів, рівнем володіння ними соціокультурної компетенції і недостатнім умінням активно використовувати їх у соціальній та міжкультурній комунікації; вимогами педагогічної практики і недостатньою розробленістю технології формування соціокультурної компетенції студентів.

Мета статті полягає у виявленні можливості зміни змісту навчання за рахунок включення до нього соціокультурного компонента для формування соціокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Посилення економічних та політичних зв'язків між країнами Європейського Союзу, мобільність ринку робочої сили, зростання кількості емігрантів, необхідність їх інтеграції та вторинної соціалізації зумовили модернізацію змісту навчання іноземних мов, спрямованого на забезпечення можливості спілкування осіб, в процесі якого стикаються різні ціннісні орієнтації, норми та моделі поведінки. Одним із головних принципів виховання стає принцип культуровідповідності, який передбачає, що “виховання базується на загальнолюдських цінностях” [3].

Предмет “іноземна мова” займає в даній проблемі виховання особливе місце. Він не тільки знайомить з культурою країн, мови яких вивчаються, а й шляхом порівняння відтінює особливості своєї національної культури [4]. Залучення матеріалів культури різко підвищує мотивацію навчання, що дуже важливо, оскільки навчання без мотивації неефективне. Залучення культурологічних компонентів при навчанні іноземним мовам абсолютно необхідне для досягнення головної практичної мети – формування здібностей спілкуватися іноземною мовою. З цього приводу справедливо писав Г. Колшанський: “Включення в програму навчання іноземним мовам країнознавчих елементів, культурологічних відомостей, реалій пов'язано не з прагненням надати навчальному процесу захопливості, а й внутрішньою необхідністю самого процесу” [1]. Отже, культурологічна направленість навчання іноземним мовам забезпечує реалізацію не тільки загальноосвітніх та виховних

цілей, як це має місце стосовно інших навчальних предметів, але і практичних цілей. В цьому також проявляється специфіка навчальної дисципліни “іноземна мова”.

Згідно з недавніми публікаціями Ради Європи, соціокультурна компетенція розглядається як свідомість щодо шляхів, за допомогою яких відбувається вибір мовних форм – засобів вираження, зумовлених конкретною ситуацією, відносинами між учасниками спілкування, метою спілкування та ін. Соціокультурна компетенція є одним з п'яти компонентів комунікативної здібності, розвиток якої вважається головним завданням під час навчання та вивчення іноземних мов: лінгвістична компетенція, стратегічна компетенція, розмовна компетенція, *соціокультурна компетенція*, соціальна компетенція. Соціокультурна компетенція – здатність брати до уваги культуру країни, мова якої вивчається, під час виконання комунікативного акту, а також здібність виступати медіатором між рідною та іноземною культурою [2].

Оволодіння соціокультурною компетенцією ставить за мету ознайомлювати тих, хто вивчає мову з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і формувати в них уміння користуватися елементами соціокультурного контексту, необхідними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Цими елементами є не лише певні країнознавчі, культурологічні чи історичні реалії, а й так би мовити “фонові знання”, відомі всім носіям мови. До них можна віднести певні звичаї, правила, норми, соціальні установки, умовності, ритуали, стереотипи, а також сукупність невербальних засобів, як-от жести чи міміка. Така інформація дає можливість іноземцеві влитися в чужоземну культуру, осягнути її і усвідомити, а часто й пережити її “зсередини”. Такій інформації не можна навчитись, працюючи по звичайних підручниках, читаючи тексти, вивчаючи граматику. Таку інформацію можна здобути лише занурившись в іншомовне середовище і поживши повсякденним життям носіїв мови.

Усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними має відбуватися комплексно. Якщо контекст культури передбачає знання реалій, загальних для всього народу-носія, то соціальний контекст – це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Відтак соціокультурна компетенція є вмінням людини усвідомлено враховувати знання соціального і культурного контекстів країни у процесі іншомовного спілкування.

Під час вивчення соціокультурної компетенції, нами розглядалося ще одне поняття – “міжкультурна компетенція”, тобто позитивне відношення до наявності в суспільстві різноманітних етнокультурних груп і добровільну адаптацію соціальних і політичних інститутів суспільств до потреб різноманітних культурних груп. Однією з найбільш складних і радикальних умов розвитку міжкультурної компетенції є розширення і поглиблення ролі соціокультурного компоненту. Мова не існує поза культурою. В основі мовних структур лежать соціокультурні структури. В структурному плані соціокультурна компетенція є комплексним явищем і включає в себе набір компонентів, які відносяться до різноманітних категорій: лінгвокраїнознавчий, соціально-психологічний, культурологічний компоненти.

Формування і розвиток соціокультурної компетенції:

А) забезпечує людині можливість: орієнтуватися у соціокультурних маркерах автентичного мовного середовища і соціокультурних характеристик людей, з якими вона спілкується; прогнозувати можливі соціокультурні перешкоди в умовах міжкультурного спілкування і способи їх усунення; адаптуватися в іншомовному

середовищі, вміло наслідуючи канони ввічливості, проявляючи повагу до традицій, ритуалів і стилю життя представників іншої культурної спільноти.

Б) створює основу для: подальшого розвитку різновидів соціокультурної компетенції професійно-профільного характеру; здійснення самостійного вивчення інших країн, народів, культурних спільнот; соціокультурної самоосвіти будь-яких інших сферах комунікації, які раніше не вивчалися.

Соціокультурна комунікація передбачає: усвідомлення того, що мова є не тільки засобом пізнання і спілкування, але і формою соціальної пам'яті, "культурним кодом нації", розвинутим умінням зіставляти факти мови і факти дійсності; уміння бачити культурний фон, що криється за кожною мовною одиницею; знання культури, історії, традицій, звичаїв свого народу; уміння знаходити регіонально значимі лексеми і розуміти їх роль у тексті [5].

Сучасні інноваційні технології не лише допомагають реалізувати особистісний підхід до навчання, а й максимально наближають процес навчання до реальних умов життя. Використання навчального відео на уроках значно інтенсифікує навчальний процес, сприяє підвищенню мотивації до вивчення мови, сприяє швидкому формуванню великої кількості елементів спонтанного мовлення, сприяє формуванню соціокультурної компетенції.

Висновки. Враховуючи роль іноземної мови як засобу спілкування і взаєморозуміння для світової спільноти, сучасна методика підкреслює необхідність підсилення лінгвокраїнознавчих аспектів вивчення мови. Відсутність безпосереднього контакту з носієм іноземної мови в умовах вивчення країни, мова якої вивчається, підсилює більш послідовно опору на соціокультурний компонент навчання. З метою побудови міцної навчальної бази для ефективного оволодіння інформацією про культуру та сучасне повсякденне життя країни, мова якої вивчається, необхідно виходити з цілей і змісту навчання англійської мови, а також враховувати загально дидактичні принципи навчання іноземним мовам, які сприяють формуванню психолого-педагогічної та методологічної компетенції педагога. Орієнтуючись на кінцевий результат навчання, до змісту вивчення країнознавства включаються наступні компоненти: лінгвокраїнознавчий (фонова лексика, фразеологізми, прислів'я, афоризми; знання країнознавчих тем; текстовий матеріал) та загально-навчальний (навчально-інтелектуальні, навчально-комунікативні і навчально-організаційні уміння).

Основними складовими частинами соціокультурної компетенції є культурознавча та лінгвокультурознавча, соціальна, соціо-лінгвістична та країнознавча компетенції. Якщо перераховані складові сформовані на належному рівні, то це дає змогу людині легко орієнтуватися в іншомовному середовищі, швидко адаптуватися до нього та конструктивно вирішувати перешкоди, які виникатимуть у процесі міжкультурної комунікації.

Література

1. Колшанский Г. В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения / Геннадий Викторович Колшанский // Иностр. языки в школе. – 1985. – № 1. – С. 15–20.
2. Токменко О. П. Деякі аспекти соціолінгвістичної компетенції // Олег Петрович Токменко // Англійська мова та література. – 2010. – № 19-21. – С. 23–25.
3. Modern Languages: learning, teaching, assessment. A common European framework of reference (2000) : Strasbourg, Council of Europe // www.coe.int/lang.
4. Strategies in language learning and use (1996) : Stasbourg, Council of Europe Publishing // <http://www.eduhi.at>.
5. Tomalin B. Cultural awareness / B. Tomalin, S. Stemplesky. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 160 p.

References

1. Kolshanskyi H. V. Lynhvokommunykativnye aspekty rechevoho obshchenyia / Hennadyi Vyktorovych Kolshanskyi // Ynostr. yazyky v shkole. – 1985. – № 1. – S. 15–20.
2. Tokmenko O. P. Deiaki aspekty sotsiolinhvystychnoi kompetentsii // Oleh Petrovych Tokmenko // Anhliiska mova ta literatura. – 2010. – № 19-21. – S. 23–25.
3. Modern Languages: learning, teaching, assessment. A common European framework of reference (2000) : Strasbourg, Council of Europe // www.coe.int/lang.
4. Strategies in language learning and use (1996) : Strasbourg, Council of Europe Publishing // http://www.eduhi.at.
5. Tomalin B. Cultural awareness / B. Tomalin, S. Stemplesky. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 160 p.

Одержано статтю: 24.05.2017
Прийнято до друку: 05.09.2017

УДК 371.15 : 001.895 : 371.13
DOI: 10.15330/esu.11.104-109

Ірина Скоморовська,

кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ
“Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника” (м.Івано-Франківськ, Україна)

Iryna Skomorovska,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
associate professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
vskomor@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TUTORS KINDERGARTEN

У статті розкрито сутність понять “традиційне навчання”, “інноваційне навчання”, “освітні інновації”. Встановлено, що освітні інновації в системі вищої освіти можуть реалізовуватися у змісті освіти; формах, методах, технологіях процесу навчання і виховання; системі управління освітою. При підготовці педагогічних кадрів у ВНЗ доцільно проводити такі види лекцій, як лекцію-візуалізацію, лекцію із заздалегідь запланованими помилками, лекцію прес-конференцію тощо.

Ключові слова: *інноваційні технології, традиційне навчання, дошкільна освіта, лекція, семінарське заняття, ігрові технології.*

The article shows the content of such notions as “traditional teaching”, “innovative teaching” and “educational innovations”. The directions of educational innovations in higher school are determined. The author described such types of lectures as lecture-visualization, lecture with pre-planned errors, lecture press conference and others.

Key words: *educational innovation, innovative technology, traditional education, pre-school education, lecture, seminar session, gaming technology.*

Постановка проблеми. Вдосконалення системи освіти, якості освітніх послуг та результативності навчання вже тривалий час є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Практика організації процесу навчання засвідчує, що орієнтування на традиційну дидактичну концепцію не завжди дозволяє повною мірою розвинути пізнавальну активність студентської молоді, розкрити її творчий і дослідницький потенціал, сформувані управлінські якості. Згідно традиційної концепції, мета навчання полягає у повідомленні аудиторії готової системи знань і формуванні на їх основі вмій та навичок; ефективність процесу навчання